

ЧЕДОМИР АНТИЋ

ДВАДЕСЕТ
МИНУТА
ЛУЈА ХІХ

Copyright © 2024, Чедомир Антић
Copyright © овог издања 2024, ЛАГУНА

Усїомени на баку Анђелу Вершић

Садржај

Предговор: <i>Заборављени свети</i> , Ђорђе С. Костић	11
Антички истраживачи.	13
Индо-грчка краљевина	20
Франци на Балкану.	27
Светска царства.	34
Вечити ратови.	41
Велика Србија	48
Југославија	64
Владар	69
Владарке	75
Владарска дуговечност.	82
Дуговеке династије	88
Дипломатија	94
Модернизација	99
Победничке војске	105
Полиција	111

Политичко убиство	118
Завере	123
Демократија	128
Историја једне разлике	134
Санџак	140
Државе понорнице	146
Политичка природа светости	153
Округ приморски: историја „српске Албаније“	159
Аустријско колонијално царство	165
„Мајка Русија“	173
Први Први светски рат – Кримски рат	179
Друзи и душмани	188
Конзул	203
Химнотворци	209
Путници	215
Стране службе	223
Четрнаести војвода	230
Блазнавац – српски генерал	236
Санстефанска Србија	246
Претенденти	251
Љупки принц – Божидар Карађорђевић	256
Толеранција	262
Доушник	269
Српски добротвори	274
Корупција	280
Оци	287
Потомци	293
Новине	304

Храна310
„Лековите голе бабе“315
Бренд321
„Ускликнимо с љубављу!“324
Војна болница у Нишу330
Срећка предачка336
Прве олимпијске игре347
Између поглавника и кондукатора352
Студентски протести.357
Смртна казна361
Пророчанство364
Свет Трећег рајха 2000. године370
Историја будућности.376
Изабрана литература.383
<i>О аутору</i>389

ПРЕДГОВОР

Заборављени свет

Сумирајући своја многобројна истраживања друштвене историје, Чедомир Антић нас уводи у један свет нововековне Србије који често заборављамо или пак намерно потискујемо у други план.

Успони и падови илузија, утопија и стварност, политичке заслепљености и свакодневне трезвености, несрећни ратови и мирни предаси између њих, личности које су покушавале да досегну немогуће поигравајући се са судбином народа, али и личности чије мудре опомене најчешће нико није желео да слуша – све је то саткано у овој књизи, чији нас наслов подсећа на једну стару, познату причу, јер аутор нам у педесет шест текстова, од којих су неки краћи, а неки дужи, приказује стварност, ону у којој су живели наши преци, а и ми данас.

Чедомир Антић је све ове текстове написао за најширу читалачку публику, ону која је тако често била, захваљујући политичким и интелектуалним елитама, заведена на странпутице. И у томе је и највећа вредност ове књиге. Она је покушај да се објасне и разумеју сви патриотски заноси, да се уоче погрешке, неспретни дипломатски преговори,

неостварљиви политички пројекти, после којих су уместо деценија просперитета долазиле године патњи, разорених градова и, нажалост, изгубљених људских живота.

Бољем разумевању испричаних догађаја и судбина личности у причама ове књиге свакако доприноси изванредан ауторов начин да све то посматра из различитих углова, што је поступак веома редак у анализама наше друштвене стварности у протекле две стотине година.

Ђорђе С. Костић

АНТИЧКИ ИСТРАЖИВАЧИ

Антички народи познавали су мали део Земље. Стари Асирци веровали су да је њихова држава, која се ширила око река Еуфрата и Тигра, средиште света. Континенти који су их окруживали добили су називе у односу на свој положај према Месопотамији. Тако је Европа добила име по томе што у правцу њеног простирања залази сунце. Ереб – земља сутона. Египћани су познавали земље две или три хиљаде километара изван граница свог царства. Нешто више су знали Феничани и Хелени. Ипак, њихови бродови су тек у златним столећима антике почели да откривају далеке земље са којима још нису постојале снажне трговачке везе. До времена Александра Великог није било извесно да ли је могуће опловити Африку. Да ли у Атлантику живе морска чудовишта, а усред његових мрачних таласа постоји острво Хад, на коме обитавају сени покојника. Сумњало се да је Каспијско море залив, као и да се иза реке Инда налази руб – права ивица после које земља престаје једним бескрајним амбисом.

Време великих открића нераскидиво је везано за 15. и 16. век. Ипак, и антика је имала своје велике путнике и важна географска открића.

У осмој години владавине фараона Ментухотепа III, владара Средњег царства древног Египта, на прелазу из 21. у 20. век, око 2000. године пре нове ере, на далеки пут ка југу пошла је експедиција под вођством племенитог Хануа. Хану је био начелник фараоновог домаћинства – обављао је дужност сличну средњовековним мајордомима. Експедиција коју је чинио снажан одред од три хиљаде ратника пошла је из града Коптоса ка истоку. Прешли су мукотрпан пут преко Источне пустиње, путем кроз Вади Хамамат до обале Црвеног мора. Тамо је Хану на челу флоте од двадесет бродова запловио ка Арабијском полуострву. Један брод упућен је ка далекој и тајанственој земљи Пунт. Пунт, који су у антици називали још и „Божја земља“, налазио се у приморју данашњих држава Еритреје, Џибутија и северне Сомалије. Из Пунта су донесени мириси, племенити метали и дрво.

Хану је дао да се опис његове експедиције уклеше у камену.

„Наложите ми да поведем бродове ка земљи Пунт, да фараону донесем миомирисне зачине, које кнежеви црвене земље сакупљају сејући страх и језу, исту ону какву је фараон усадио у срца свих народа.“

Повратак са тако далеког и тешког пута, какав се није памтио, био је безгранично славан.

„И вратио сам се друмовима Ука и Роана, носећи са собом драгоцено камење за статуе у храмовима. Али се тако нешто није збило од када је на земљи царева, нити је толико постигао ико од њихових поданика који су слани у далеке земље још од владавине бога Сунца Ра. А све сам то учинио због милости коју је мој цар исказао према мени.“

Египатски фараон Нехо II, који је владао овом земљом на прелазу из 7. у 6. век пре нове ере, ратовао је са Вавилонцима. У настојањима да се одупре моћним непријатељима, Нехо је прокопао канал између Нила и Црвеног мора.

Ускоро је одлучио да, уз помоћ Феничана, славних античких морепловаца са обала данашњег Либана, који су раније основали Картагину, пошаље флоту која би донела одговор на једно у то време важно питање: да ли је могуће опловити Африку? Херодот је забележио да је њихово путовање – из Црвеног мора у Индијски океан, одатле у Атлантук све до познатих вода Средоземља – трајало пуне три године. У ову причу је током антике мало ко поверовао. Птоломеј је неколико векова касније тврдио да је Африку немогуће опловити. Први следећи успешан покушај забележен је 2000 година касније – крајем 15. века.

Савременици су можда Хелене видели као најрадо-зналији народ антике. Који би други разлог подстакао персијског цара Дарија, господара највеће империје ондашњег света, у којој је живела скоро половина тадашњег човечанства, да управо једног Грка, Скилакса из малоазијског града Каријанде, пошаље на далек пут да истражи области које су припадале Персији. Скилаксу је наложено да заплови реком Индом, источном границом Персијског царства. Требало је да утврди непознато – где води ова велика река. Скилакс је запловио Индом код града Каспатице у данашњем Авганистану. Скилакс је био први западњак за кога се зна да је пловио Индом. Тврдио је да је та река била шири од свих река на земљи узетих заједно. Допловио је до Индијског океана, а онда је њиме стигао до Црвеног мора и персијских поседа на Блиском истоку. Скилаксово путовање постало је познато захваљујући његовом спису који ће током неколико столећа значајно утицати на будуће путнике.

Почетком 5. века пре нове ере, у време када су Атињани водили јуначки рат против Дарија, а Римска република успела да порази Етрурце, једна флота отиснула се из Картагине ка западној граници Средоземног мора. Картагина тог времена била је највећа позната поморска сила.

Под заповедништвом Ханона Морепловца, картагинског племића који је касније, у доба промена у картагинској држави, током четрдесет година носио круну све мање утицајног краља, шездесет бродова запловило је далеко иза Херкулових стубова, данашњег Гибралтара, западних граница тада познатог света. У Хомерово доба сматрало се да тамо у бурном океану постоји острво таме – домовина мртвих. Тамо је неуморни, лукави Одисеј, у једном од најдирљивијих стихова пева који је понео његово име, сусрео своју мајку Антиклију.

Смели Картагињани требало је да оплове западне обале Африке и оснују тамо градове, колонизујући је тако у складу са древним феничанским и картагинским обичајима. Пут је био дуготрајан и успешан. На обалама данашњег Марока Ханонова експедиција основала је седам градова. Користећи се богатим животињским светом океана, почели су да у једном од тих градова производе боје. Једну колонију успоставили су наспрам Зеленортских острва, на најзападнијој обали афричког континента. Стотинама километара на југ картагинска флота наишла је на ушће реке Сенегала. Богата и прелепа долина, која је данас у границама имућне државе Гамбије, привукла је картагинске истраживаче. Зато су запловили километрима узводно. Коначно, верује се да су успели да доплове све до најдубље, источне, тачке Гвинејског залива, скоро четири хиљаде километара далеко од Средоземља.

О мисији Ханона Морепловца не знамо много. Древни запис детаљног извештаја био је похрањен у једном од картагинских храмова. Пропао је несумњиво још у антици, макар онда када су 146. године пре Христа град освојиле и до темеља разориле римске легије. Каснији писци преносе тек део овог славног путовања и великих пустоловина. По једној од њих, која није заборављена, Ханонова мисија остала је позната и значајна до нашег времена, чак

и за оне који никада нису чули за њу. На једном острву Картагињани су наишли на групу домородаца, описали су их као изузетно дивље, а утисак је оставила њихова груба кожа. Картагињани су наишли на њихов огорчен отпор. Пењали су се по дрвећу и гађали их камењем. Напоследку морнари су успели да ухвате само три жене, које су желели да одведу у Картагину. Заробљенице су, међутим, пружале тако огорчен отпор да су их убили и одрали им коже, решени да по повратку народу не ускрате разлог за чуђење и дивљење. Картагински тумачи назвали су урођенике горилама. Када су у 19. веку европски колонисти наишли на велике афричке мајмуне, робусног изгледа, са снагом џинова, досетили су се Ханонове експедиције и прихватили овај стари назив.

Нешто пре храброг картагинског краља Ханона II Морепловца, кроз Херкулове стубове пропловили су бродови његовог земљака истог занимања – Хамилкара Морепловца. Први пут од када се памти, флота једне средоземне силе запловила је Атлантским океаном ка северу. Упамћен само у спорадичним споменима Плинија Старијег и Авијенуса, Хамилкаров пут вероватно се завршио на северним обалама данашње Француске. Стигао је до племена које је вероватно живело на данашњем полуострву Бретањи, чије је име било Естримни. Именица је означавала крајњи запад. Нова важна рута ка северу није успостављена ради колонизације, већ због интереса картагинске трговине. Са севера је копном стизао прескупи бакар, а од каменог доба каравани су преносили ћилибар. Свој пут Хамилкар Морепловац обавио је велом тајанствености, била је то ипак прворазредна привредна тајна. Описао га је, али је успомену окитио језивим чудовиштима и монструмима из океана са којима се његова посада наводно суочавала, храбро и уз невероватну срећу. Желео је да тако заплаши све будуће путнике, картагинске конкуренте.

Тек у годинама када се Александар Велики победоносно вратио у своју азијску престоницу са источних граница света, један смели Хелен разапео је једра на својим бродовима и упутио се рутом Хамилкара Морепловца. Питија из грчке колоније Масилије, данашњег Марсеља у Француској, пошао је ка непознатим острвима која су заплускивали таласи северних мора „Спољног океана“. Не зна се како су смели Масилијци, стари савезници Римске републике, успели да исплове у Атлантук. Херкуловим стубовима господарили су Картагињани. Поједини историчари домишљали су да су масилијски бродови некако заплвили реком Лоаром и тако доспели до океана. У сваком случају, када је једном успео да заплвио Атлантиком, овај „антички Колумбо“ постигао је невероватне успехе. Питија је за античку цивилизацију открио Британију. Опловио је острво и дао његове релативно прецизне размере. Реч је о обалама острва облика неправилног троугла дугачким 42.500 стадија – око 8100 километара. Питија је први употребио назив Британија (*Bretannikē*). Према изговору домородачког келтског становништва, изгледа да је прво слово „Б“ све до Цезаровог времена било замењено словом „П“ (*Pritannia*). Масилијски капетан описао је велике енглеске плиме и осеке.

А докле је стигао храбри хеленски морепловац Питија? У време када је Александра Великог на путу ка крајњим границама Истока издала слабост његових македонских ратника, Питија се похвалио да је обишао север Европе све до „краја света“. Пловио је данима на север и први доспео до митског острва Туле. Још је Страбон сумњао у истинитост овог Питијиног открића, али чињеница да је пловио кроз залеђени океан и доживео дугу северњачку ноћ уверила је будућа поколења да се ово путовање заиста и догодило. Питија је пловио и на исток, изгледа да је стигао до балтичких обала и упознао савременике са

тамошњим народима. До данас није јасно која би земља могла да буде то далеко, северно острво Туле. О њему су много векова касније писали средњовековни песници – као о крајњем одморишту краља Артура. Нацистички идеолози двадесетих година 20. века сматрали су га за симбол аријевског идеала.

Древна открића добила су значај тек петнаест столећа касније, када је започело велико занимање за путовања. Тек су Марко Поло у 13. веку, Бартоломео Дијаз, Васко да Гама и Кристифор Колумбо у 15. веку прешли границе познатог које су утврдили Ханон, Скилак и Питија.